

במדבר פרק ט"ז (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום: במדבר פרק ט"ז — מרד קרח

סקירה כללית

במדבר פרק ט"ז (המשתרע אל תוך פרק י"ז) מתאר את **מחלוקת קרח** — האתגר המשמעותי והמפורש ביותר כנגד ההנהגה בספר במדבר. בעוד שכל האתגרים בספר במדבר הם ביסודם אתגרים כנגד ההנהגה, זהו הישיר ביותר: קרח מכריז במפורש שכהונת אהרן אינה לגיטימית. בהתאם לכך, התגובה האלוקית היא הקיצונית והמכוונת ביותר מבין כל המרידות, מה שמדגיש את חומרת האתגר הזה. הסיפור מתפרש בשלושה מימדים: (1) המעשים שנקטו המורדים, (2) הטיעונים הרטוריים והוויכוחים משני הצדדים, ו-(3) התערבות ה' לאישוש מעמדו של משה ואהרן.

תיאור הפתיחה של המרד (ט"ז:א-ב)

הפרק נפתח ב"נִיַּקַח קֶרַח" — פועל ללא מושא ישיר ברור. המפרשים כולם מתחבטים במשמעות "ויקח" כאן. ככל הנראה הכוונה היא שקרח גיבש סיעה או מפלגה לעמוד כנגד משה, כפי שהפסוק הבא מבהיר: "וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה" — הם התקהלו בהתנגדות.

הטקסט מספק רשימה מפורטת עם ייחוסים, באופן האופייני לסגנון ספר במדבר של מפקדים ורשימות. **שלוש קבוצות** מרכיבות את המרד:

1. **קרח** — בן יצהר בן קהת בן לוי (לוי)

2. **דתן, אבירם (בני אליאב), ואון בן פלת** — כולם משבט ראובן

3. **מאתיים וחמישים איש מבני ישראל** — אך לא אנשים פשוטים. הם מתוארים כ"נְשִׂאֵי עֵדָה" (נשיאי העדה), *קְרָאֵי מוֹעֵד* (אלה ש"נקראים" — בהקבלה ל"מְקַרְאֵי עֵדָה" שהוזכרו קודם), ו"אֲנָשֵׁי שָׁם" (אנשים בעלי שם, ששמותיהם ידועים). אלה הם חלק מפורש ממבנה ההנהגה הקיים, מה שהופך את זה לאתגר **מתוך ההנהגה** כנגד ההנהגה.

טענת הפתיחה של המורדים (ט"ז:ג)

המורדים פותחים ב"רַב לָכֶם" — "יותר מדי לכם!" הם טוענים: *כִּי כָל הָעֵדָה בָּלָם קְדוֹשִׁים* — כל העדה כולם קדושים. אולם, בהתחשב בשימוש העקבי במונח *עדה* לאורך הספר, אין זה בהכרח אומר כל יחיד ויחיד. ה"עדה" תמיד מיוצגת ומונהגת דרך זקניה ומנהיגיה (*זַקְנֵי הָעֵדָה*). כך שיתכן שקרח אומר: כולנו, שתחת סמכות העדה, קדושים, ה' בתוך כולנו — אז מדוע אתם (*תִּשְׁתַּאֲבוּ*) מתנשאים מעל קהל ה' (*קְהָל*)?

זהו האתגר הכללי שכל הסיעות מסכימות עליו: למשה ואהרן יש יותר מדי כוח והם מתנהגים כאילו הם עליונים.

תגובתו הראשונית של משה והמבחן המוצע (ט"ז:ד-ז)

משה **נופל על פניו** — ייתכן שזה מעשה של ענווה, מחווה של "מי אני?" הוא אינו עומד בהתנגדות; הם עומדים (*וַיִּקְמוּ*) בעוד הוא נופל. אך אז הוא מדבר.

הוא פונה אל קרח ואל כל עדתו (*כָּל עֵדְתוֹ*) ומציע **מבחן** — בדומה לסוטה, שבה הבאת קרבן משמשת כמבחן אלוקי. המבחן: קחו *מחנות* (מחנות אש), שימו בהן אש ו"קטורת", וה' יראה את מי בחר. מי שה' יקבל — אותו אדם הוא הקדוש.

ההיגיון מתחבר חזרה לקין **והבל**: *וַיִּשַׁע ה' אֶל הַקָּל וְאֶל מִנְחָתוֹ, וְאֶל קִין וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה.* כשמביאים קרבן, יש דרך לדעת אם הקב"ה מקבל אותו. מכיוון שכל מהותו של כהן היא שהוא מוסמך להקריב קרבנות, המבחן פשוט: אתם טוענים שגם אתם מוסמכים? נסו. הביאו קטורת ותראו מה יקרה.

משה חותם באותו ביטוי שהמורדים השתמשו בו: **"רַב לָכֶם פְּנֵי לִנְי" —** מחזיר להם את הרטוריקה שלהם עצמם.

תובנה מרכזית: המבחן מתוכנן להעביר את המחלוקת מדיון אנושי להכרעה אלוקית — להוציא אותה מתחום הוויכוח ולהניח אותה בידי הקב"ה.

נאום משה ללויים באופן ספציפי (ט"ז:ח-י"א)

משה פונה כעת ללויים ישירות, מה שמתאים מכיוון שספר במדבר הוא הספר שבו הלויים נבחרו וקיבלו את תפקידם. הוא מזכיר להם: ה' כבר הבדיל אתכם מכל ישראל, קירב אתכם, נתן לכם עבודה במשכן. אתם עומדים לפני העדה ומשרתים בשמם כשליחיהם. **ועכשיו אתם רוצים גם כהונה?**

תובנה סוציולוגית מרכזית: לעולם לא המעמדות הנמוכים באמת הם שקמים נגד האליטות — תמיד זו קבוצת תת-אליטה שמרגישה שאין לה מספיק כוח או כבוד. משה מצביע על כך שהלויים כבר זוכים למעמד מיוחד; הם דורשים עוד זכויות בלי להכיר במה שכבר יש להם.

משה מסיים באמירה תיאולוגית מכרעת: **המרד שלכם אינו נגדי אלא נגד ה'.** אהרן לא עשה דבר מעצמו — ה' בחר בו. פסוק זה מצוטט מאוחר יותר על ידי הרמב"ם כאמירה יסודית על כל שליחותו של משה: הוא מעולם לא פעל בשם עצמו אלא רק בשם ה'.

טענת הנפרדת של דתן ואבירם (ט"ז:י"ב-י"ד)

טיעונו של משה ללויים אינו מתייחס לדתן ואבירם, שהם מראובן ולא מלוי. הוא קורא להם, אך **הם מסרבים לבוא** — "לא נִעְלָה" (לא נעלה).

תשובתם משקפת את הרטוריקה של משה עצמו. משה אמר ללויים *הִמְעַט מִכֶּם* (האם מעט לכם?), ודתן ואבירם מחזירים לו את אותה מילה: *הִמְעַט* — האם מעט מִכֶּם? ששעית לנו?

טענתם שונה מהותית מטענת קרח. הם מעלים שתי טענות:

1. **משה הוציא אותם מארץ זבת חלב ודבש כדי להמית אותם במדבר.** זהו היפוך רטורי מרשים ומכוון — *אֲרָץ זֹבַת חֵלֶב וְדִבְשׁ* היא תמיד תיאור של כנען, מעולם לא של מצרים. תלונות קודמות על מצרים (בבעלותך) התייחסו למאכלים ספציפיים — קישואים, אבטיחים וכו' — אך אף אחד מעולם לא כינה את מצרים "ארץ זבת חלב ודבש". דתן ואבירם הופכים את התסריט במכוון, מיישמים את שפת הארץ המובטחת על מצרים כדי למקסם את העוצמה הרטורית של האשמתם.

2. **משה לא עמד בהבטחתיו.** הוא לא הביא אותם לארץ המובטחת, לא נתן להם *נחלה*, שדות או כרמים. ועכשיו הוא רוצה להיות *שר* (שליט) עליהם — *תִּשְׁתַּרְר עָלֵינוּ*, אותו מושג כמו *תִּשְׁתַּאֲבוּ*.

הביטוי שלהם **"הַעֲיִנֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר"** — "האם את עיני האנשים ההם תנקר?" — הוא ביטוי שמשמעותו שמשה מנסה לרמות אותם, לעזור

הקים משכן מתחרה כנגד משכן ה'. ההוראה מעשית: העונש יהיה מקומי, כך שכל מי שנוכח פיזית ייתפס בו. ההיבדלות עניינה **יציאה מאזור הסכנה**.

העימות עם דתן ואבירם (ט"ז:כ"ה–כ"ז)

משה חייב לנסוע פיזית אל דתן ואבירם כי הם רחוקים גיאוגרפית — קרח, כלוי, היה ליד אוהל מועד, אך דתן ואבירם חונים עם שבט ראובן. זקני ישראל הולכים אחרי משה. הוא מזהיר את העדה להתרחק מאוהלי האנשים הרשעים הללו ולא לגעת בשום דבר השייך להם, פן ייספו בכל חטאותיהם.

דתן ואבירם נשארם **מתריסים**. הם יוצאים ועומדים **פְּתַח אֹהֲלֵיהֶם** — בפתח אוהליהם — תנוחה של נקיטת עמדה רשמית. הם עומדים עם נשותיהם, בניהם הגדולים ובניהם הקטנים, ללא פחד.

הכרזתו האחרונה של משה וההבחנה בין טבע לנס (ט"ז:כ"ח–ל')

משה נושא את הכרזתו השיאית: **בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מַלְבִּי** — "בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה, כי לא מלבי." זה מגיב למכלול אתגריהם — נגד היציאה ממצרים, נגד כהונת אהרן, נגד הכל.

משה מציב מבחן ברור: **אם קָמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה** — כמות כל האדם, עם פקודת כל האדם — **אז ה' לא שלחני**. זה מובן כהתייחסות ממוקדת לאירוע **המרגלים**, שבו העונש היה שהדור ימות במדבר. אך עונש זה התפרש באופן טבעי על פני ארבעים שנה — **קָמוֹת כָּל אָדָם** — אנשים פשוט מתו כדרך שאנשים מתים. אף צד לא הוכח כצודק באופן חד-משמעי מאותה תוצאה; המורדים למעשה קיבלו את מה שחזו (מוות במדבר), גם אם הדבר הוצג כעונש.

אבל — אם בְּרִיאָה יִבְרָא ה' — אם ה' יברא בריאה חדשה. זהו אולי **המקום הברור ביותר בתורה** המנסח את ההבחנה בין מהלך הטבע הרגיל לבין התערבות אלוקית ישירה וניסית — דבר שניתן לייחסו ישירות ובאופן שאינו משתמע לשתי פנים לקב"ה. האות הספציפי: האדמה תפתח את פיה, תבלע אותם חיים עם כל רכושם, והם ירדו חיים **לשאול** (עולם המתים).

האדמה בולעת אותם; אש אוכלת את המתים והחיים (ט"ז:ל"א–ל"ה) ברגע שמשה מסיים לדבר, האדמה נבקעת, בולעת את קרח, דתן ואבירם — את בתיהם, כל אנשיהם, כל רכושם. האדמה מכסה עליהם; **נִיאָדָו מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל** — הם אבדו מתוך הקהל. האנשים מסביב נסים מקול רעש האדמה המפחד.

בנפרד, **אֵשׁ יִנְאָה מֵאֵת ה'** — מנוכחות ה' (קודש הקודשים או מקום שבו השכינה שורה) — ואוכלת את **המתים והחיים** שהקריבו את הקטורת. זה מקביל ישירות ל**נדב ואביהוא**, שגם הם הביאו קטורת ונאכלו באש.

תצפית חשובה: **מתים וחיים האיש מעולם לא אוימו במפורש במוות**. המבחן המוצהר היה רק האם ה' יקבל את קרבנם או לא. אך התוצאה מגלה שכאשר "משחקים באש" — כאשר מביאים קרבן בלתי מורשה ברוח של אתגר והקב"ה דוחה אותו — התוצאה היא מוות. הפער בין התנאים המוצהרים של המבחן לבין התוצאה בפועל הוא משמעותי.

הערה על חלוקת הפרקים

חלוקת הפרקים בנקודה זו היא מלאכותית במידת מה — הסיפור ממשיך בבירור אל תוך פרק י"ז, וחלוקת הפרקים כנראה לא הייתה צריכה להיפסק כאן, אם כי בוודאי הייתה צריכה לכלול את הכל עד לנקודה זו.

אותם מלראות את המציאות. המקבילה של "למשוך צמר על העיניים": אנחנו רואים מה אתה עושה, ואנחנו מסרבים לבוא.

שני האתגרים הנפרדים

הפרק חושף אפוא **שתי טרוניות נפרדות** המאוחדות תחת מרד אחד:

- **קרח והלויים**: משה ואהרן לקחו יותר מדי *כוח וסמכות דתית* — הכהונה לא צריכה להיות בלעדית.

- **דתן ואבירם (ראובן)**: משה *הבטיח ולא קיים* — הוא הוציא אותם ממצרים אך נכשל בהבאתם לארץ, ועכשיו מבקש לשלוט בהם.

כעסו ותפילתו של משה (ט"ז:ט"ו)

משה כועס מאוד (**וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד**). הוא פונה אל ה' ומבקש: **אַל תִּפְּן אֶל מִנְתְּחָם** — "אל תפן אל מנחתם." זו בדיוק השפה של סיפור קין והבל, שבו **וַיִּשַׁע ה'** תיאר את הקב"ה פונה אל/מקבל קרבן. משה מפעיל את אותה מסגרת.

בתגובה להאשמתם שהוא מדכא, משה מגן על עצמו באופן מינימלי: "לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם." הוא אינו מנסה להצדיק את הכישלון להגיע לארץ ישראל. הנקודה היחידה שלו היא שהתיאור שלו כמדכא הפועל לטובת עצמו הוא שקרי — הוא שם כדי לעזור להם.

המבחן מתקיים (ט"ז:ט"ז–י"ט)

משה מורה לקבוצת קרח על הנוהל המדויק: מחר בבוקר, כל אחד ממאתיים וחמישים האיש יביא את **מִתְּחָתוֹ** עם קטורת לפני ה'. קרח ואהרן מובלטים כ**צדדים העיקריים** של הוויכוח — השאלה הסופית היא מי מהם הוא הכהן הלגיטימי. מאתיים וחמישים מבצעים: כל אחד מביא את מחתתו, שם עליה קטורת, ועומד **בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד**, המקום שבו כל הקרבנות מובאים. קרח מקהיל את כל העדה לצפות.

התערבות ה' והשתדלות משה (ט"ז:י"ט–כ"ד)

וַיִּבְרָא כְּבוֹד ה' אֶל כָּל הָעֵדָה — כבוד ה' נראה. מוטיב זה חוזר לאורך ספר במדבר. לעתים הוא מסמן דבר חיובי (כמו בפרשת שמיני, המעיד על נוכחות ה' במשכן), אך בסיפורי המרידות הללו הוא מסמן **שהקב"ה שם לב ומתערב** — וכשהקב"ה מתערב במצבים אלה, הדברים בדרך כלל מחמירים, לא משתפרים. משה הוא תמיד זה שמקל את העונש. אפילו כשמשה זועם, הוא מעולם לא מציע דבר קיצוני כמו מה שהקב"ה מציע.

הקב"ה אומר למשה ואהרן: **הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֹכְלֵה אֹתָם כְּרֹגַע** — "היבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע." זה מקביל מאוד לאירוע **חטא העגל**, שבו הקב"ה הציע באופן דומה להשמיד את כולם ולעשות ממשה גוי גדול.

משה ואהרן נופלים על פניהם ומתחננים: **אַל אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בָּשָׂר** — "אל אלהי הרוחות לכל בשר" — ביטוי המזכיר את קדושת כל נשמה אנושית. טענתם: **הָאִישׁ אֶחָד יִחַטָּא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצַף** — "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף?" ההיגיון של כעס ה' הוא שקרח שכנע את רוב האנשים החשובים להצטרף אליו. אך משה טוען שהם **נגררים, לא מסיתים** — האשמה שייכת לקרח לבדו.

הקב"ה מקבל כנראה את הטיועון הזה. דיבור אלוקי חדש בא (**וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה**), המורה לעדה להתרחק **ממשכן קרח, דתן ואבירם**. ראוי לציין שזהו אחד המקומות היחידים שבהם אדם פרטי מתואר כבעל **מִשְׁפָּח** — כאילו קרח

כולנו, כל העדה כולם קדושים.

אנשים בדרך כלל קוראים את זה כאילו כל הקהילה קדושה, אבל כפי שדנו, עדה לא בהכרח תמיד אומרת כל אדם ואדם, או אולי גם כל אדם ואדם אבל תמיד כפי שהם מיוצגים על ידי הזקנים, כפי שהם מונהגים על ידי זקני העדה, על ידי האנשים שאחראים על העדה. אז ייתכן שהוא אומר, תראו, כולנו תחת הסמכות הזו של העדה הקדושה וה' עם כולנו.

אז למה אתם, הנשיאות הזו, למה אתם נוהגים בהתנשאות? אני תמיד מחפש את המונח הנכון לזה, להיות מורם, להיות גבוה יותר. למה אתם חושבים שאתם גבוהים מקהל ה', מקהילת ה'?

אז זהו האתגר הכללי מאוד, ולזה, נראה שכל הצדדים האלה, כל האנשים האלה, בין אם הם סיעות נפרדות בתוך מפלגת קורח, בין אם כולם מסכימים על זה, הם אומרים במונחים כלליים מאוד — למשה ולאחריו יש יותר מדי כוח, יש להם יותר מדי, למה הם חושבים שהם טובים מכולם?

תגובתו הראשונית של משה: נפילה על פניו

עכשיו משה, כפי שראינו קודם, נופל על פניו. הוא שומע ונופל על פניו, טוב, מה שאומר משהו כמו — אין לי מה לענות, זו אולי מעשה של ענווה, משהו כמו שהוא לא עומד, הם עומדים, נכון? הם עומדים ומשה נופל על פניו, הוא כאילו — מי אני, מה אני עושה כאן?

אבל הוא כן מדבר, והוא קם, לא כתוב, טוב, יש כאן אולי חוסר רציפות מסוים, אבל הוא קם ומדבר אל קורח ואל כל עדתו, אל כולם שבצד של קורח, עדת קורח, הוא מדבר אליהם ונותן להם מבחן.

המבחן המוצע: מבחן בקטורת

מבחן אלוהי, לא דיון אנושי

זה מאוד מעניין, אולי הפעם הראשונה, אבל יש לנו מבחן. יש לנו את סיפור הסוטה, שהוא סוג דומה של מבחן, שבאמצעות קרבן יש מבחן, וגם כאן יש מבחן. משה מציע ניסיון על ידי מבחן — בואו נראה מי צודק.

והוא אומר, בואו נראה, בבוקר נראה, ה' יראה מי זה שהוא בחר, מי באמת קדוש, את מי בחר, את מי קירב אליו. והוא מציע מבחן — זה מה שתעשו: תיקחו מחותות, תיקחו כלים שבהם שמים אש, שבהם שמים קטורת, תשימו אש, תשימו קטורת, כולכם, כולכם תעשו את זה, ותראו — מי שה' יבחר, הוא הקדוש.

הפניית הרטוריקה שלהם נגדם

והוא מסיים באותו אופן שהם התחילו, כלומר, וכפי שנראה, הוא מרחיב על זה בחלק הבא, כשהוא מדבר ספציפית לבני לוי. קודם הוא דיבר לכולם, אולי גם לא מלוי, נכון? אז היו כאן במפורש אנשים משבט ראובן, ומאנשים אחרים, משבטים אחרים בבני ישראל.

אבל נראה שהוא אומר, מציע, תראו, יש קטורת. הוא לא אומר מה יקרה, נראה אחר כך כשמשהו קורה, אבל נראה שהמבחן הפשוט הוא משהו כמו — חוזר עד לקין והבל. כשמביאים קרבן, יש דרך לדעת אם הקב"ה מקבל את הקרבן של משהו, וכמובן שכל העניין של כהן הוא שהוא זה שמוסמך להקריב קרבן. אז אתם טוענים שגם אתם מוסמכים — בסדר, נסו, בואו נראה, נסו להקריב קרבן. איזה קרבן? קטורת. בסדר, אבל תנסו.

נאום משה ללויים: "כבר יש לכם זכות"

ספר בחירת לוי

ועכשיו הוא מנסה לדבר גם ספציפית לקורח, ספציפית ללוי, והוא אומר, וזה שוב מאוד שייך לספר הזה, שזהו הספר שבו הייתה בחירת לוי, ומתן התפקיד ללוי, נכון? זה לא משהו שהיה לנו בספרים קודמים, לפחות לא באותו אופן מפורש, לא בהרחבה.

ומשה מדבר ללוי ואומר להם, תראו, ה' אלוהי ישראל כבר הבדיל אתכם מכל שאר העם לקרב אתכם, אז אתם אלה שמשרתים במשכן, אתם אלה שעומדים לפני העדה לשרתם, נכון? כלומר, אתם משרתים בשבילם, כפי

במדבר פרק ט"ז: מרד קורח

מבוא: האתגר המשמעותי ביותר למנהיגות

אנחנו עוסקים במדבר פרק ט"ז. זהו הפרק, וגם הפרק הבא במידה מסוימת. אני לא בטוח שחלוקת הפרקים נעשתה במקום הנכון, אבל בכל מקרה הפרק הזה והפרק הבא עוסקים במה שידוע כמחלוקת קורח, שקמה נגד משה, ובפרט נגד אהרן ותפקידו ככהן.

כנראה שזהו האתגר המשמעותי ביותר — כפי שדיברנו, במובן מסוים כל האתגרים בספר במדבר הם אתגרים נגד המנהיגות. זה אולי האתגר הכי מפורש נגד המנהיגות, נכון? קורח אומר בצורה מאוד מפורשת שמנהיגותו של אהרן, כהונתו של אהרן, הכהונה של אהרן — אינה לגיטימית.

וגם נראה שיש כאן את התגובה הקיצונית ביותר. התגובה לקורח נראית כתגובה הכי קיצונית, הכי מכוונת וקיצונית מכל האתגרים הללו, וזו סיבה נוספת לחשוב שהאתגר הזה היה משמעותי יותר, או אולי אחד המרדדים או האתגרים החשובים ביותר למנהיגות שהיו בספר במדבר.

מבנה הסיפור

הדברים מתוארים בהרחבה רבה ובשלבים שונים, הן שלבי פעולה — מה עשה קורח, מה עשו אנשים אחרים שהיו עמו, חלק מהסיעה שלו או סיעות שונות שהצטרפו למפלגתו. וגם דיונים וויכוחים שונים.

זהו מאפיין של כל האתגרים הללו, כפי שכבר דנתי פעם. משה לא רק משתמש בכוח. יש לו גם רטוריקה. יש טיעונים משני הצדדים. ואז גם שאלת העונש או תגובת ה'. הקב"ה תמיד מתערב בשלב מסוים ומראה מי צודק, ובעצם מגבה את משה, מגבה את אהרן וכן הלאה.

אבל אלה שלושת הדברים, ולכל אחד מהם יש כפילויות שונות ושלבים שונים, או איך שלא נבין את הסיפור שחוזר על עצמו או הולך הלוך ושוב. אז ננסה ללכת לפי סדר הפרק ולעבור על מה שכתוב.

הפתיחה: ויקח קורח — היווצרות המרד

הפועל הבעייתי

קודם כל מתואר, ניתן לנו תיאור כללי מאוד של המרד, וזה נקרא ויקח קורח. לא כתוב, אין מושא לפועל הזה בדיוק. ויקח — את מי לקח? וכנראה שזהו מושא שהמפרשים יתקשו בו, אבל כנראה שזהו פועל שמנסה לומר שהוא הפך לסיעה, הפך למפלגה, לעמוד נגד משה. כפי שנאמר בפסוק הבא, הם נאספו נגד משה, נאספו לעמוד בהתנגדות למשה.

שלוש קבוצות המורדים

אז מה שיש לנו זו רשימה, ורשימה שיש בה גם חלק מהמאפיינים של ספר במדבר, במובן של מתן ייחוסים ורשימות ומפקד של הכל.

אז יש לנו את קורח עם כל הייחוס שלו — בן יצהר בן קהת בן לוי. ואז יש לנו שני אנשים נוספים, דתן ואבירם בני אליאב, ואון בן פלת. כל אלה בני ראובן, והם עומדים, יעמדו מול משה יחד עם קבוצה שלישית.

אז יש את קורח, יש את שני האחים האלה ועוד אדם אחד מראובן, ואז יש קבוצה שלישית, עוד אנשים מבני ישראל, באופן כללי מבני ישראל, מאתיים וחמישים נשיאי עדה מבני ישראל. זה כמו שדיברנו, יש את העדה. אז אלה המנהיגים, הנשיאים של העדה.

המנהיגות מאתגרת את המנהיגות

אלה האנשים שנקראו, נכון? זוכרים שהיו לנו קודם אנשים שנקראים קריאי עדה. אלה מהאנשים שנקראים. אז מהזקנים, אנשי שם, אנשים כמו שאמרנו, הם קריאי עדה, נכון? היו לנו קודם רשימות של אנשים שהיו אחראים על המפקד וכדומה. אנשים ששםם ידוע, אלה לא סתם אנשים אקראיים, אלה אנשים שהם במפורש חלק מהמנהיגות ממש, והם אלה שמאתגרים את המנהיגות ואת מעמדם של משה ואהרן.

טענת הפתיחה של המורדים: "רב לכם"

וזה ההצהרה הראשונה שלהם, ונראה שיש תגובה באותה רטוריקה או באותה שפה. ההצהרה הראשונה שלהם מתחילה ברב לכם. מספיק, דיברתם הרבה.

האנשים ההם תנקר — אתה מנקר את עינינו? אנחנו רואים מה אתה עושה לנו. לא נעלה אליך.

אז זו הייתה הטענה שלהם. קורח אמר שמשנה לקח יותר מדי כוח. ודתן ואבירם אמרו שמשנה הבטיח ולא קיים. הוא הבטיח להוציא אותנו ממצרים למקום טוב יותר. מסתבר שהוא הביא אותנו למקום גרוע יותר. ואפילו את זה הוא לא יכול לספק לנו. כולנו הולכים למות במדבר.

כעסו של משה ותפלתו נגד המורדים

ועכשיו כאן, משה מוטרד. משה מאוד מוטרד, כועס. והוא מבקש מה' — ומכיוון שאמרנו שהמבחן יהיה של ה', אם ה' מקבל את מנחתם — אז הוא מבקש מה': אל תקבל את מנחתם. **אל תפן אל מנחתם**, בדיוק הלשון שדנו בה כמו **וישע ה'**, נכון? ה', אל תפנה, אל תפנה אל מנחתם.

ומשה אומר, בתגובה לטענתם נגדו, שהם אמרו שהוא איכשהו מדכא אותם, נכון? הוא מוציא אותם מארץ זבת חלב ודבש למקום גרוע יותר. ומשה אומר — האם לקחתי מהם משהו? אפילו חמור אחד לא לקחתי מהם. לא עשיתי שום דבר רע לאף אחד מהם. אני מנסה לעזור להם. נכון שיש אתגרים. ומשה אפילו לא עונה, לא מצדיק את עצמו על העובדה שהוא לא מביא אותם לארץ כנען וכדומה. אבל מה שהוא עושה זה לומר — הרעיון שלהם עליי כמדכא כלשהו, כאדם שרק לוקח אותם, רק מחפש את הרווח שלו — זה לא נכון. אני כאן כדי לעזור להם. ואם זה עוזר או לא עוזר, זה בידי ה' במובן מסוים.

סדר המבחן: 250 מחתות והעומדים בראש

אז חוזרים למבחן. משה חוזר לקורח, מספר להם את התוכנית המדויקת למחר. תבואו כולכם מחר בבוקר. כל אחד יביא את המחתה שלו. ישים קטורת. יביא הכל לפני ה'. 250 איש, אז 250 מחתות. ואולי משה אפילו הכין אותן. לא ברור למה הוא סופר כמה מחתות יש. ונביא את אהרן. אז יש 250 איש. כל אחד חושב שהוא, בסדר, בואו כולנו ננסה. ואהרן יביא. אז כנראה הם העיקריים, נכון? אלה הם הצדדים המרכזיים בוויכוח הזה. כאילו בסופו של דבר זה או קורח או אהרן.

וזה מה שהם עושים. הם מבצעים את מה שמשנה אתגר אותם לעשות. כל אחד מביא את המחתה שלו. כל אחד שם קטורת עליה. כולם עומדים פתח אהל מועד, שזה המקום שבו כל הקרבנות מוקרבים. משה ואהרן עומדים שם. קורח מביא את כולם לצפות במה שקורה.

כבוד ה' נגלה: התערבות אלוהית

וירא כבוד ה' אל כל העדה. ואז כבוד ה' נגלה. ראינו את המצב הזה בדיוק פעמים רבות. כבוד ה' נגלה. בדרך כלל, לפעמים זה דבר טוב, נכון? כמו שראינו בפרשת שמני, זה אומר שלמשכן יש כבוד ה'. אבל זה גם אומר שהקב"ה שם לב, נכון? כמו שאמרנו, תמיד בסיפורים האלה, הקב"ה מתערב בשלב מסוים ולוקח שליטה על המצב. וכשהקב"ה מתערב, בדרך כלל במצבים כאלה זה מחמיר את הדברים. משה תמיד זה שמקל, שמשפר את המצב. אפילו כשהוא כועס, אפילו כשויחר **למשה מאד**, משה לא הציע לעשות שום דבר כמו מה שהקב"ה מציע, אלא הקב"ה הציע משהו הרבה יותר קיצוני.

הצעת הקב"ה להשמיד את כל העדה

והקב"ה מדבר אל משה ואהרן ואומר להם, בבקשה הפרדו מתוך העדה הזאת. אני אכלה את כולם ברגע. ומשה ואהרן נופלים על פניהם. והם מבקשים ממנו, הם מתחננים, הם אומרים: **אל אלהי הרוחות לכל בשר**. כל הרוחות של כל בשר. אז זה סוג של לשון לחיי אדם, לנשמת האדם. והם אומרים, איש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף?

אז כאן אנחנו רואים, התוכנית של ה' הייתה להרוג את כולם, לא רק את קורח ועדתו. חוץ ממשנה ואהרן, מאוד דומה למה שקרה בעגל, נכון? שה' אומר, אעשה אותך לגוי גדול. ה' כאן רוצה את אותו הדבר. הוא אומר, אתם תפרדו וכולם ימותו.

טענת משה: רק קורח אשם

שראינו פעמים רבות, אתם עומדים במקומם, אתם השליח שלהם במשכן, ועכשיו אתם רוצים גם כהונה?

הסוציולוגיה של מרד האליטה

כלומר, כבר יש לכם את הלווייה, אז זה כמובן מה שתמיד קורה. כולם יודעים — אף פעם לא המעמדות הנמוכים באמת הם אלה שקמים נגד האליטות, תמיד זו תת-קבוצה כלשהי של האליטה שחושבת שאין לה מספיק כוח, אין לה מספיק כבוד, אין לה מספיק מכל הזכויות שהם דורשים.

אבל משה אומר, תראו, זה בעצם מה שהוא אומר — אתם דורשים זכויות יתר, אבל אתם כבר בעלי זכויות יתר, אז שימו לב שגם אתם כבר בעמדת זכות.

"זה לא עליי, זה על ה'"

ואז הוא מסיים, הוא מסיים את הנאום הקטן הזה באמירה שאתם לא נגדי, אתם נגד ה'. זו ההצהרה הגדולה של משה, שהרמב"ם מצטט את הפסוק המאוחר יותר של משה בפרשה הזו כפסוק כללי מאוד על כל המסר של משה, כל שליחותו, כל מה שהוא עושה — שהוא לא עושה דברים בשם עצמו, הוא עושה דברים בשם ה'.

אבל זה מה שהוא אומר — אתם וכולם, אתם נאספתם כאן נגד ה', לא נגדי. מה אתם רוצים מאהרן? אהרן לא עשה כלום, ה' בחר בו, כפי שהוא אומר. וזה כמובן מה שהמבחן שלו אמור להראות — המבחן הזה נועד להעביר את השאלה מדיון שאנשים ידונו בו וידברו עליו, לשאלה שהקב"ה יכריע בה על ידי שיראה את קרבנו של מי הוא מקבל.

אז זה לגבי הלוויים.

טענתם הנפרדת של דתן ואבירם: הסירוב לבוא

משה קורא, הם מסרבים

ועכשיו, כנראה שזה לא ענה על שאלתם של דתן ואבירם, שהם בני אליאב, בני ראובן. הם לא, לגביהם אי אפשר לומר שהם לוי וכדומה, אז הוא מנסה ללכת לדבר איתם. הוא קורא להם — בניגוד לקורח, שהוא מדבר אליו ישירות, כנראה הם לא היו שם, או שמשנה קרה בינתיים — הוא קורא להם, אבל הם לא באים, והם עונים בעצמם, או דרך שליח כלשהו, הם אומרים: לא נעלה.

הפיכת הרטוריקה: "המעט"

והם עונים לו, זה מאוד מעניין, הם עונים לו באותה שפה שהוא ענה ללוי, נכון? שמשנה אמר **המעט מכם**, אז יש רב, מעט, כל הזמן — רב, רב, ואז משה אמר המעט, האם מעט, האם מועט מה שכבר קיבלתם? ואז הם אומרים למשה באותו אופן, הם אומרים **מעט** — האם מעט מה שעשית לנו? אז כאן אנחנו רואים מה הבעיה האמיתית שלהם.

ההיפוך: מצרים כ"ארץ זבת חלב ודבש"

האם מעט, האם קטן בעיניך מה שעוללת לנו? הוצאת אותנו מארץ זבת חלב ודבש. והם הפכו את התסריט, נכון? מצרים מעולם לא נקראה ארץ זבת חלב ודבש, אף אחד לא חשב כך. היו דברים שונים שאנשים התלוננו עליהם לגבי מצרים, ובני ישראל, דיברנו על קישואים ואבטיחים וכדומה. אף אחד לא אמר ארץ זבת חלב ודבש, זה לא היה תיאור של מצרים, זה היה תיאור של ארץ כנען.

אבל כאן הם אומרים, תראה, הוצאת אותנו מארץ זבת חלב ודבש, אתה הולך להרוג אותנו במדבר, ועכשיו אתה רוצה שלטון עלינו, אתה רוצה **תשתר עלינו**, אותו רעיון כמו **תתנשא**, נכון? אתה רוצה להיות **שר**, אתה רוצה להיות כמו שליט, נסיך עלינו.

ההאשמה: הבטחות שלא קוימו

לא הבאת אותנו לארץ זבת חלב ודבש, לא נתת לנו **נחלה**, לא נתת לנו אדמה עם שדה, עם כרם, שום דבר. מה אתה מנסה לעשות? אתה מנסה לנקר את עינינו. אני חושב שזו תמונה שאומרת שמשנה מרמה אותנו, הוא מעביר לנו משהו על העיניים, כמו שהיינו אומרים, או כמו שהם אמרו — **העיני**

והסיפור הבסיסי של המדבר הוא שכולם מתו, זה לקח זמן, הם נשארו עוד דור, וזה עד שהדור הקודם מת. אבל כולם מתו, בעצם. **כמות כל האדם, ופקודת כל האדם**, כולם מתו, בדרך שבה כולם, אנשים מתים.

אבל, משה אומר, זה לא באמת — אז זה לא מוכיח, אוקיי, אז זה הוכח, זה בעצם מה שהם אמרו, שאני לא יכול לקחת אותם לארץ ישראל. אז הם קיבלו בערך את מה שהם חזו. כמובן, זה מוצג כעונש על חטא, אבל זה בעצם מה ש — אף אחד לא באמת הוכיח שהצד שלו צודק.

אם ה' יברא בריאה

משה אומר, עכשיו, אם זה יקרה, אז **לא ה' שלחני**, אתם צודקים, ה' לא שלחני. אבל, אם ה' יעשה משהו חדש, וזה, אם הוא יברא בריאה — **אם בריאה יברא ה'** — אני לא יודע אם זה בהכרח אומר משהו מאוד קיצוני, כמו **בראשית ברא אלהים**, מה שבריאה אומרת. אבל, הנקודה היא שאם יהיה משהו חדש, משהו שלא כמו הבריאה הרגילה, זה כנראה המקום הכי ברור שאפשר למצוא בתורה לרעיון של הבדל בין מה שאנחנו קוראים מהלך טבעי של אירועים לבין מהלך ניסי, או משהו שמוחם ישירות לקב"ה, נכון? **אם בריאה יברא ה'.**

אם הוא יעשה משהו, ומה הוא יעשה? האדמה תפתח את פיה, ותבלע אותם, ואת כל מה ששייך להם. הם ירדו ישר, חיים, לשאול. שאול זה המקום שאליו הולכים המתים, מתחת לאדמה איכשהו, איפה שזה. אז, תדעו שהאנשים האלה ניאצו את ה'. זה לא נגדי, נגד ה'.

האדמה נפתחת ובוולעת את המורדים

וזה בדיוק מה שקרה. כשהוא מסיים לדבר, האדמה פותחת את פיה, היא נבקעת, היא פותחת את פיה, היא בולעת אותם, את בתיהם, כלומר את בני ביתם, את כל אנשיהם, את כל רכושם, הכל יורד לשאול, ואז היא מכסה עליהם, האדמה מכסה עליהם, הם נעלמים. הם יצאו מן העדה, הם נעלמו.

ואז האנשים מסביב כולם בורחים מהקול הגדול, מהרעש הגדול של האדמה שנפתחת, או סוג של רעידת אדמה, או מה שבדיוק, איך שבדיוק נתאר את זה. והם, כי הם מבינים שזה מקום מסוכן.

אש יוצאת ואוכלת את 250 מקריבי הקטורת

ואז, אז זה מה שקורה לקורח, לקורח ודתן ואבירם. אחר כך, 250 האנשים, אש יוצאת מאת ה', מהמזבח, זה אומר מאיפה שהוא, כמו מאת ה', מאיפה שה' נמצא, כבוד ה', והיא משמידה, היא אוכלת, כלומר משמידה או שורפת את 250 האנשים.

זה, כמובן, מאוד דומה למה שקרה עם נדב ואביהוא, שנשרפו. אז, ברור, זה מה שבאמת קורה. רק היה לנו — שלא היה לנו את זה עד עכשיו. הם לא אוימו במוות. הם לא, הם רק אוימו בכך שה' לא יקבל את הקרבן שלהם. אבל כנראה, כשמשחקים באש, כשה' לא מקבל את הקרבן שלך, לפחות כשזה בדרך של אתגר וכל זה, אז זה מה שהולך לקרות. מה שהולך לקרות זה שתיהרגו.

סיכום והמשך

אז זה סוף הפרק הזה. ונראה, יש המשך לסיפור הזה. ואני לא בטוח שהפרק היה צריך להיפסק כאן, או כנראה שלא היה צריך, שבוודאי היה צריך להגיע עד כאן, אבל בואו, נעקוב אחרי חלוקת הפרקים להיום.

אבל אז משה אומר, מה זאת אומרת? זה רק קורח ועדתו. וברור שיש כאן טיעון, נכון? זה לא סתם שה' כועס יותר מדי ואומר, אני אהרוג את כולם. מה שקורה זה כנראה שקורח שכנע את רוב האנשים, או לפחות את האנשים החשובים של העדה, להיות בצד שלו. אבל משה טוען שזה לא אשמתם. ברור שכולם מונהגים על ידי קורח. אז אתה צריך לכעוס על קורח, לא על כולם.

ולכן, ה' כנראה מסכים לזה. ולכן אנחנו מקבלים מסר חדש. **וידבר ה' אל משה**. והוא אומר, אז עכשיו העדה כבר בצד של הניצולים. והוא אומר להם, הפרדו מסביב למשכן. מאוד מעניין. אני מנסה לזכור, יש עוד משהו שיש לו משכן. אבל לקורח ודתן ואבירם נאמר שיש להם משכן, כאילו מול המשכן של ה'. אבל כולם צריכים להתרחק ממנו כי הם יושמדו, אבל לא כל השאר.

משה מתעמת עם דתן ואבירם באוהליהם

אז זה מה שקורה. משה קם ושוב הולך אל דתן ואבירם. אז כל הזמן אנחנו רואים שקורח ואנשיו נמצאים ליד משה. פתח אהל מועד, כמובן, הגיוני. קורח היה לוי, אז הוא היה קרוב. אבל דתן ואבירם רחוקים. הם נמצאים איפה ששבט ראובן חונה. אז הם לא באותו מקום. ולכן, משה צריך ללכת אליהם. וכל הזקנים הולכים אחריו.

ומשה מדבר אל הזקנים, מדבר אל העדה. הוא אומר להם, סורו, הפרדו מעל אהלי האנשים הרשעים האלה. אל תיגעו בשום דבר שלהם כי תיספו, תמותו יחד עם חטאייהם. כלומר, אתם כן צריכים להיפרד. אז כשנאמר הפרדה, ההפרדה אומרת שאם משהו רע יקרה להם, אם במקרה אתם שם, אתם עלולים להיתפס בזה גם. זה לא שכשיש אסון טבע או עונש כלשהו שקורה, זה הולך לקרות במקום שלהם. אז אם אתם חכמים, אתם תזונו מהדרך ואז לא תהיה לכם בעיה.

המרד של דתן ואבירם

אז זה מה שהם עושים. וכולם מתרחקים. אבל דתן ואבירם מורדים. הם יוצאים, הם עומדים **פתח אוהליהם**, שזה טוב, תראו שזה המקום שבו עומדים כשעושים עמידה רשמית. הם עומדים שם עם נשותיהם, ילדיהם, עם ילדיהם הגדולים, עם ילדיהם הקטנים, והם לא מפחדים. הם אומרים, בסדר, אנחנו כאן.

האתגר האחרון של משה: מוות טבעי מול נס אלוקי

וכאן משה נושא את נאומו האחרון, את האתגר האחרון שלו בעניין הזה. והוא אומר, עכשיו תדעו שה' שלחני לעשות את כל מה שעשיתי, נכון? אז אנחנו רואים שהם מערערים על הכל. כמו שאנחנו רואים, הם ערערו על כך שהוציא אותם ממצרים, הם ערערו על כך שעשה אותם לעם, הם ערערו על הכל. הוא אמר, תראו שה' שלחני. לא המצאתי את זה. לא מליבי. לא המצאתי שום דבר מזה.

המבחן: אם ימותו כמו כל אדם

ונראה ככה, אם האנשים האלה ימותו כמו שכל אדם מת, כולם מתים, נכון? אז העובדה שאנשים מתים, זה לא מוכיח כלום. ואני חושב שזה בברור התייחסות למה שקרה קודם עם המרגלים. כי המרגלים בדיוק מתו כמו כל אדם, נכון? כמו שנאמר, הם ימותו במדבר, ייקח להם 40 שנה, אבל לא נאמר שמישהו, חוץ מכמה אנשים, **מוציאי דיבת הארץ רעה**, אבל אפילו הם, לא נאמר בדיוק מתי מתו.